

Notat

Til	Justis- og beredskapsdepartementet
Fra	Advokatforeningen
Saksbehandler	Martin Kaasgaard Nielsen
Dato	16.10.2019
Dok. nr.	291026
Emne	Advokatforeningens forslag til endring i rettshjelpssatsen

Advokatforeningens forslag til rettshjelpssatsen fra 1. januar 2021

Justis- og beredskapsdepartementet har bedt Advokatforeningen om å komme med innspill til rettshjelpssatsen for 2021. Det vises i denne forbindelse også til avtalen mellom departementet og Advokatforeningen om dette.

I dette notatet fremkommer begrunnelsen for Advokatforeningens *forslag til ny rettshjelpssats*.

Advokatforeningen mener på bakgrunn av dette notat at rettshjelpssalæret må fastsettes til et konkurransedyktig nivå, kr 1530 per 1.1.2021. Vi viser i dette notatet at uten underreguleringen av rettshjelpssatsen siden 2002 og for å holde et konkurransedyktig nivå, ville satsen vært kr 1450 per 1.1.2019. Kravet på kr 1530 fremkommer av at det – for å hindre fortsatt oppbygging av etterslep – må gjøres tillegg for økning gjennom 2019 på 2,28 % og for 2020 på 3,2 %.

Videre ber Advokatforeningen om at reisefraværsgodtgjørelsen som ble halvert i 2017 reetableres til full sats fra 1. januar 2020. Her vises det til rapporten «Reisefravær til besvær».¹

Vi har beregnet at økningen i lønns- og driftskostnader vil utgjøre 3,2 prosent. I tillegg viser vi at det er et betydelig gap mellom prisen på andre advokattjenester i samme marked og rettshjelpssatsen.

¹ https://www.advokatforeningen.no/Global/Advokatforeningen_reisefravaer_web_enkeltside.pdf

Innhold

1	RETTSPOLITISKE MÅLSETNINGER	3
1.1	RETTSPOLITISK UTGANGPUNKT	3
1.2	KVALITET I ADVOKATTJENESTENE SOM YTES PÅ RETTSHJELPSSATSEN	3
1.3	LIKEVERDIGHET MELLOM PARTENE.....	4
2	UTVIKLINGEN I BUDSJETTENE	4
2.1	UTVIKLING I ADVOKATUTGIFTER	4
2.2	OPPSUMMERING – UTVIKLING I BUDSJETTENE	7
3	LØNNS- OG PRISVEKST	7
3.1	LØNNS- OG PRISVEKST – ÅRLIG RAPPORT FRA TEKNISK BEREKNINGSUTVALG (TBU)	8
3.1.1	<i>Lønnsvekst</i>	8
3.1.2	<i>Prisvekst</i>	9
3.2	PRISER PÅ SAMMENLIGNBARE JURIDISKE TJENESTER	10
3.2.1	<i>Prisen stat og kommune betaler for advokat</i>	10
3.2.2	<i>Kommuneadvokaten og tilsvarende aktører</i>	11
3.2.3	<i>Opplysninger fra faktiske sakskostnadsoppgaver</i>	12
3.2.4	<i>Opplysninger om timepris fra advokatstanden</i>	12
3.2.5	<i>Prisen private klienter betaler for advokat</i>	13
3.2.6	<i>Salærsats ved bobehandling</i>	13
3.3	ESTIMERT NORMALINNTÉKT	14
3.4	LØNNSUTVIKLING I SAMMENLIGNBARE YRKER	15
3.4.1	<i>Lønnsutviklingen statsansatt – generelt</i>	15
3.4.2	<i>Lønnsutvikling dommere</i>	16
3.4.3	<i>Utvikling i normaltariffen til leger</i>	16
3.5	SAMMENSTILLING PRIS- OG LØNNSUTVIKLING	17
3.6	OPPSUMMERING – LØNNS- OG PRISVEKST	18
4	REGULERING AV RETTSHJELPSSATSEN OG STYKKPRISENE	18
4.1	FORHOLDET MELLOM KOSTNADSKOMPONENTEN OG LØNNSKOMPONENTEN	18
4.1.1	<i>Korrigerings for salærforskjeller</i>	19
4.2	LØNNSKOMPONENTEN	19
4.2.1	<i>Lønnsutviklingen</i>	19
4.3	KONKLUSJON LØNNSKOMPONENTEN.....	20
4.4	BEREGNING AV KOSTNADSKOMPONENTEN	21
4.5	OPPSUMMERING - REGULERING AV RETTSHJELPSSATSEN	21
5	KRAV OM INNHENTING AV HISTORISK ETTERSLEP	22
5.1	ETTERSLEPETS STØRRELSE	22
5.2	TIMEPRISER	23
5.3	KONSEKVENSEN AV ETTERSLEPET.....	24
5.4	OPPSUMMERING	24
6	OM EFFEKTIVITET	24
6.1	DIGITALISERING	25

1 RETTSPOLITISKE MÅLSETNINGER

1.1 Rettspolitisk utgangspunkt

Den rettspolitiske målsetningen bak ordningen med *fri rettshjelp* kommer godt til uttrykk i formålsparagrafen i rettshjelploven:

Fri rettshjelp etter denne lov er en sosial støtteordning med formål å sikre nødvendig juridisk bistand til personer som ikke selv har økonomiske forutsetninger for å kunne ivareta et rettshjelpsbehov av stor personlig og velferdsmessig betydning.

Det foregår for tiden et omfattende utredningsarbeid i et offentlig utvalg som i sitt mandat skal vurdere rettshjelpsloven. Advokatforeningen går derfor ikke inn på konkrete endringer i loven, men viser heller til arbeidet som skal foregå i utvalget.

Når det gjelder dekning av utgifter til *forsvarere og bistandsadvokater*, er målsetningen å tilgjengeliggjøre den juridiske bistand som vår straffeprosessordning forutsetter, herunder retten til en rettferdig rettergang og fritt advokatvalg.

Det er altså en åpenbar og villet rettspolitisk målsetning å legge til rette for fritt forsvarervalg, advokathjelp i straffesaker, og sikre fri rettshjelp til personer som ikke har økonomiske forutsetninger til å ivareta sine rettshjelpsbehov. Advokatforeningen har selvsagt forståelse for at disse målsetningene må løses på en effektiv og rimelig måte.

1.2 Kvalitet i advokattjenestene som ytes på rettshjelpssatsen

Sakene som er omfattet av ordningen med fri rettshjelp i sivile saker og straffesaker, er saker av stor betydning for dem sakene gjelder. Sakene kan gjelde hvorvidt man skal leve de neste årene i frihet eller i fengsel, og spørsmål om dekning av nødvendige utgifter til livsopphold. Det er i disse sakene at den juridiske bistand kan spille den største rolle for det rettssøkende publikum. For at rettshjelpsordningen skal nå sitt formål som velferdsgode, er det viktig at kvaliteten på den juridiske bistand som ytes under ordningen, er av god kvalitet.

Det er samtidig slik at sakene under rettshjelpsordningen honoreres dårligere enn andre saker. Alminnelige markedsmessige prinsipper tilsier at tilbydere av varer og tjenester søker høyest mulig pris, og at tjenester av høy kvalitet kan omsettes for høyere pris enn tjenester av lavere kvalitet. Det foreligger således et spenningsforhold mellom behovet for kvalitet i sakene og prissettingen av advokattjenestene i ordningen.

Departementet stilte i forbindelse med fjorårets drøftinger spørsmål ved om det finnes noen indikasjon på at kvaliteten på advokattjenester som dekkes av det offentlige etter reglene om rettshjelpssats er synkende.

Som departementet selv påpeker er det vanskelig å si noe generelt om kvaliteten på tjenestene som ytes, men det er en tendens til at sakene som er honorert med rettshjelpssats tilfaller advokater med mindre erfaring.

Legger vi til grunn at markedet fungerer og at advokaten ønsker best mulig betalt for sine tjenester, blir det viktig å stille spørsmål om hvordan man sikrer kvalitet på advokattjenester i saker som betales av det offentlige i fri rettshjelpssaker og straffesaker. Vi kan ikke se at departementet har gjort rede for at kvaliteten ikke reduseres som en konsekvens av underreguleringen av rettshjelpssatsen. Kunnskap om

dette er viktig for å kunne undersøke i hvilken grad det velferdsmessige formål med rettshjelpen oppnås.

Samtidig er Advokatforeningen innforstått med at dette er vanskelig å vurdere, men bidrar gjerne i et arbeid med å etablere et felles kunnskapsgrunnlag rundt dette viktige spørsmålet.

1.3 Likeverdighet mellom partene

Stadig flere områder og detaljer i samfunnet blir regulert av lover og regler. I et rettsliggjort samfunn er tilgang på juridiske tjenester en stadig viktigere forutsetning for å realisere rettigheter overfor det offentlige.

I saker hvor det er tvist om hva en rettighet går ut på eller hvem som har krav på den, og spørsmålet skal avgjøres av domstolene, er tilgang til juridisk bistand særlig avgjørende. Borgeren møter en kompetent motpart, med et stort apparat i ryggen, som i tillegg gjerne er representert ved advokater med spisskompetanse på det aktuelle området. Det offentlige har lang erfaring med anskaffelse av juridisk bistand og besitter et godt bilde av advokatmarkedet.

Borgerens behov for juridisk bistand er i en slik situasjon åpenbart. Men for at det i saken skal være likeverdighet mellom partene, er det i tillegg nødvendig at den juridiske bistand som innhentes er av en slik kvalitet at ulikheten i styrkeforholdet mellom det offentlige og borgeren, kan utlignes. Begge parter skal på lik linje følge vår prosessordning med kontradiksjon og imøtegåelse av anførsler, og de har selv ansvar for å opplyse domstolen om faktum i saken. Dette fordrer at borgeren har anledning til å skaffe seg juridisk bistand som er like god som den bistand det offentlige har. På denne måten legges forholdene til rette for at domstolene får vurdert saken på et riktig grunnlag slik at materielt riktige avgjørelser kan treffes.

For de fleste borgere er anskaffelse av juridisk bistand en sjelden foreteelse. Borgeren er bare i helt begrenset grad i stand til å vurdere hvorvidt den innsats som advokaten vil nedlegge vil kunne veie opp for det overtak det offentlige i utgangspunktet har.

I tillegg kommer at borgeren ikke kan søke bistand i det åpne markedet. Borgerens advokats godtgjørelse fastsettes av staten. Til sammenligning har det offentlige høy innkjøpskompetanse og både anledning til og ønske om å betale markedspris for å innhente riktig og god juridisk bistand. Den ulikhet i styrkeforhold som allerede forelår mellom partene før saken ble bragt inn for domstolene, forplanter seg.

Dette er et rettssikkerhetsmessig problem. Når så utviklingen i misforholdet mellom rettshjelpssatsen og timeprisen som det offentlige selv er villig til å betale for sin representasjon tiltar, blir dette problemet stadig mer aktuelt. Det vises til punkt 3.2.1 for en fremstilling av det offentliges betaling for juridiske tjenester.

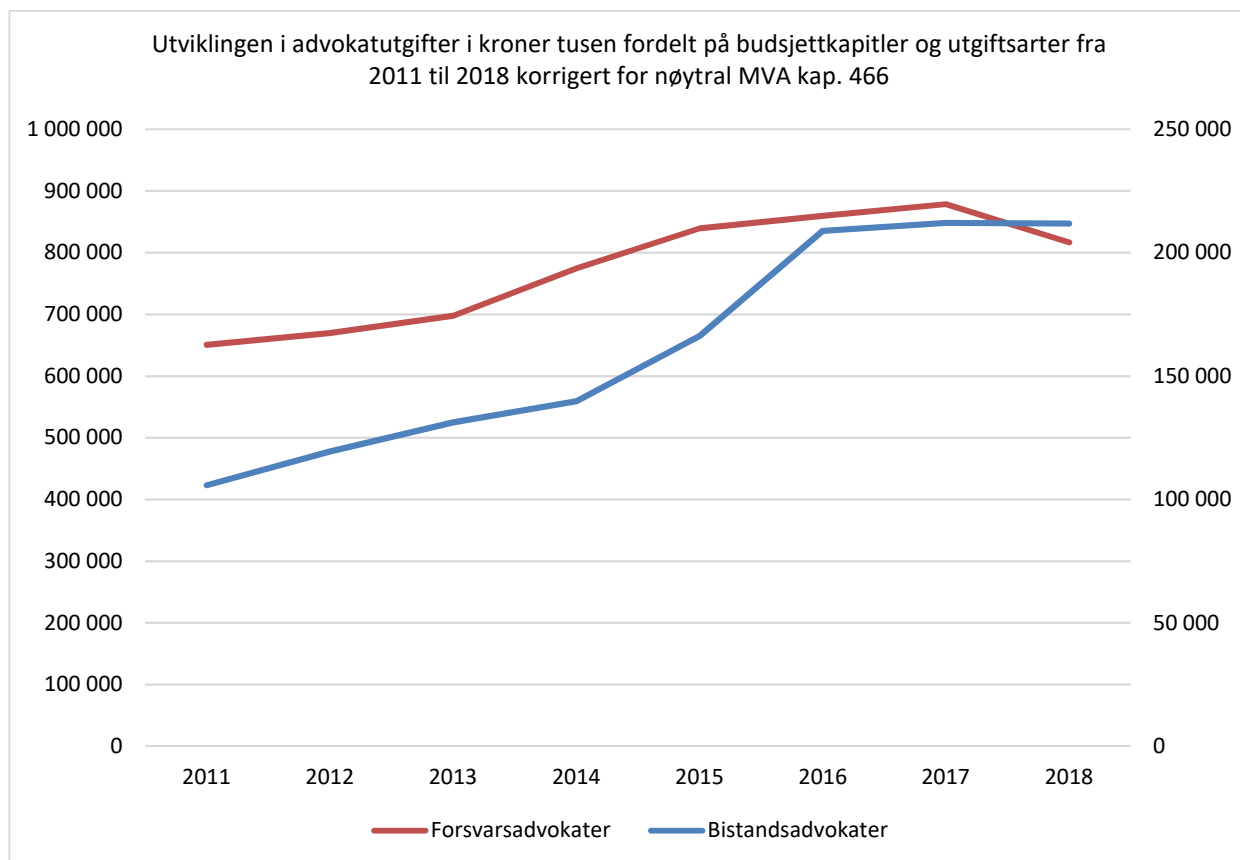
2 UTVIKLINGEN I BUDSJETTENE

2.1 Utvikling i advokatutgifter

De samlede utgifter til rettshjelpsordningene utgjør det budsjettmessige grunnlaget, dog under en forutsetning om at dette er regelstyrte ordninger. Under ses et oppsett over utviklingen i utgifter i millioner kroner fordelt på budsjettkapitler og utgiftsart.

Utviklingen i advokatutgifter i kroner tusen fordelt på budsjettkapitler og utgiftsarter fra 2011 til 2018							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Straffesaksutgifter og domsutgifter (kap. 466)	1 071 538	1 065 011	1 177 531	1 045 533	1 109 612	1 118 985	1 166 441
Bistandsadvokater	119 421	131 263	139 767	133 037	167 052	169 648	169 455
Forsvarsadvokater	669 591	698 059	774 842	671 723	687 594	702 911	653 314
Kap. 470 Fri rettshjelp, post 01 Driftsutgifter	690 566	765 635	790 952	681 401	682 260	611 652	687 039
Advokatutgifter (domstolene)	232 961	261 147	291 783	232 932	248 770	226 192	227 891
Advokatutgifter (Fylkesnemndene)	171 608	196 194	207 061	160 976	161 555	144 376	133 720
Advokatutgifter (fritt rettsråd)	152 850	151 632	151 619	133 529	150 804	133 628	108 561
Andel av kap. 470 og 466 som dekker advokatutgifter	76 %	79 %	80 %	77 %	79 %	80 %	70 %

Nedgangen fra 2014 til 2015 skyldes overgangen til nøytral merverdiavgift i staten. Korrigeres denne med standard MVA-sats på 25 prosent blir tabellen mer presis og kan grafisk presenteres slik:

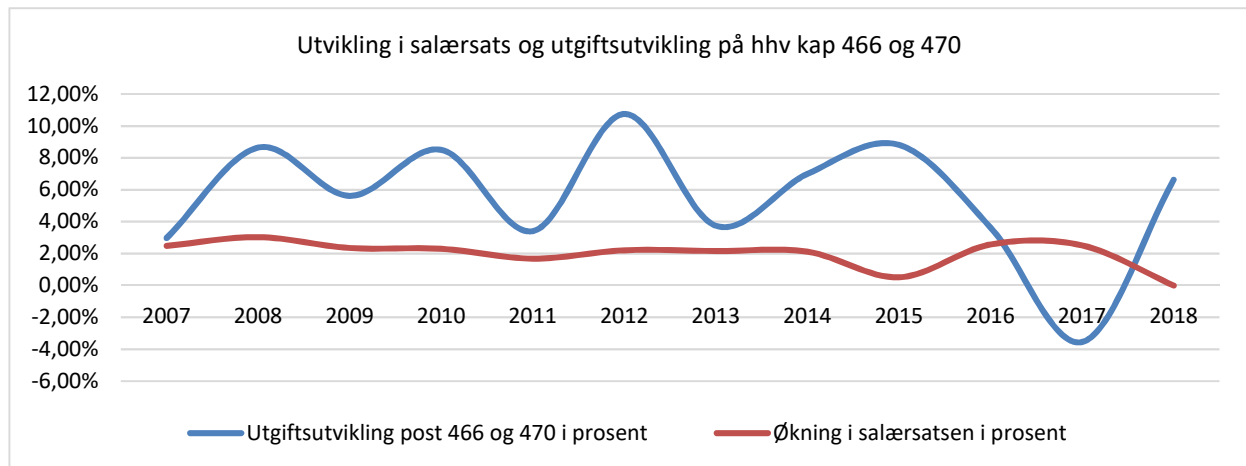

Tallene over viser en tydelig nedgang i utgiftene til fritt rettsråd og de samlede utgiftene til fri rettshjelp, samtidig som utgiftene til sakførsel domstolene vokser. Sett i relasjon til at inntektsgrensen for fri rettshjelp ikke er økt i perioden, forteller det en historie om at flere saker tas til retten. Advokatforeningen mener dette er en uheldig utvikling og at man gjennom økt tilgang til advokatbistand tidlig i saker kan løse en rekke saker før de når frem til domstolen.

Utviklingen i kapittel 466 som dekker utgiftene til forsvarere og bistandsadvokater har vist en stigning i

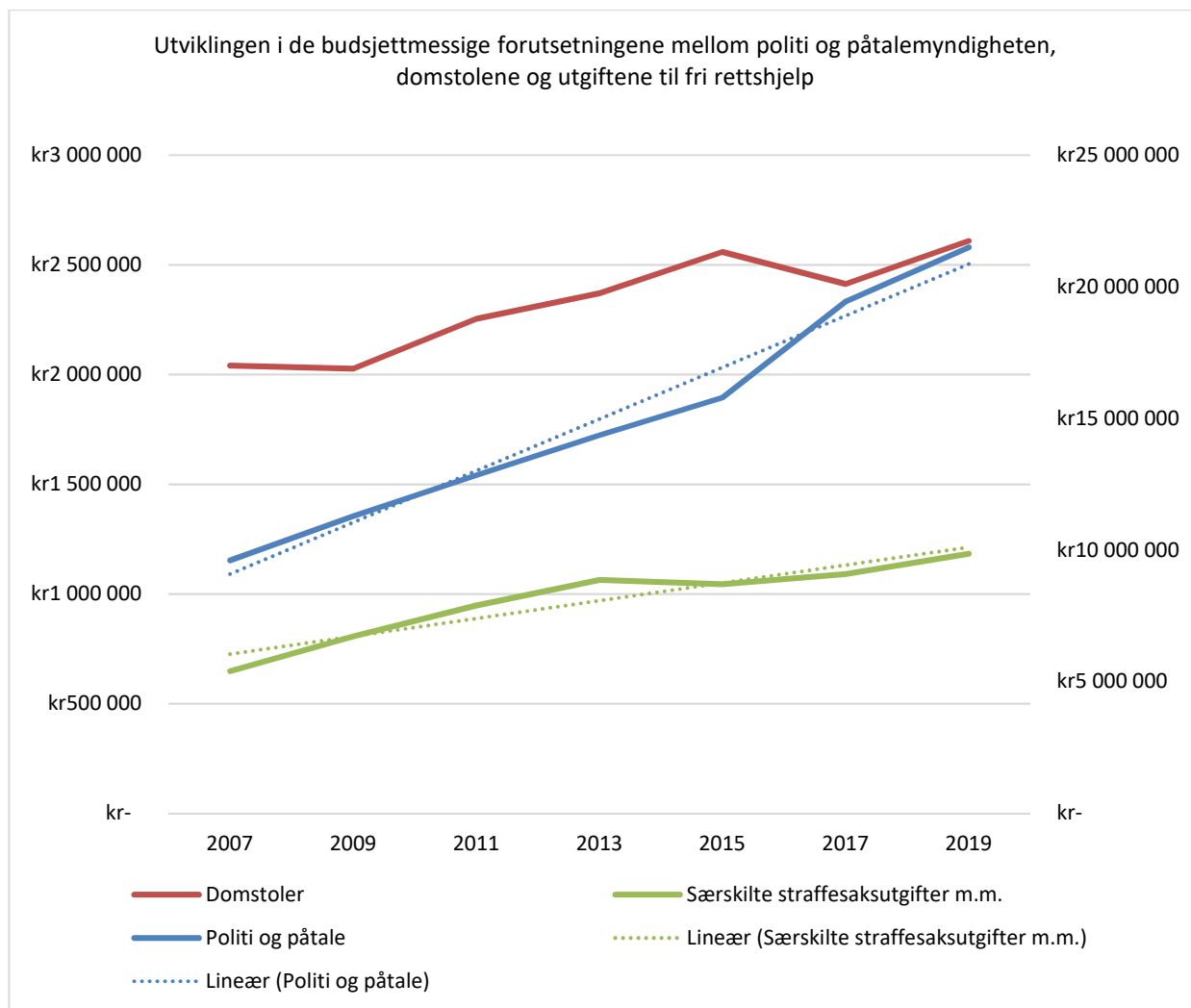
mange år, og det er utgiftene til bistandsadvokater som har økt mest. Også Oxford Research konkluderer med dette i rapporten *Evaluering av bistandsadvokatordningen*, og slik de ser det er dette i tråd med hensikten med loven. Videre ser det ut til at utgiftsnivået de siste årene har stabilisert seg.

For å bedre forstå hva som er definerende for endringen i utgiftene er det interessant å se økningen i relasjon til økningen i rettshjelpssatsen, grafisk ser dette slik ut:

Det er altså i liten grad en sammenheng med utviklingen av utgifter og økningen av rettshjelpssatsen. Sagt på en annen måte; det må være andre faktorer som er definerende for pengebruken.

Her kan det være relevant å se på den budsjettmessige utviklingen hos politi- og påtalemyndigheten. Det er nærliggende å anta at en økning i ressursene til politi- og påtalemyndigheten fører til at flere saker avdekkes og flere tiltaler tas ut, eller at sakenes kompleksitet økes. En naturlig konsekvens av dette vil være økte kostnader til bistandsadvokater og offentlige forsvarere. Våre beregninger viser imidlertid at mens utgiftene til politi- og påtalemyndighet har økt med 87 % siden 2007, har utgiftene til advokat i straffesaker i kapittel 466 kun økt med 65 % (ikke inflasjonsjusterte tall). Utviklingen er grafisk fremstilt i figuren under. Grafen starter i 2007, slik at konsekvensene av endringen av bistandsadvokatordningen fra 2008 blir synlige.

Advokatforeningen mener at man må se hele straffesakskjeden i sammenheng også når det gjelder budsjettet. Utviklingen går tydelig i retning av at politiet og påtalemyndigheten har en ressurstilgang som ikke avspeiles i resten av straffesakskjeden.

2.2 Oppsummering – Utvikling i budsjettene

Kort oppsummert viser vi her at:

- Rettshjelpssatsen er i liten grad styrende for utgiftutviklingen på post 466 og 470
- Utgiftene til advokat i straffesaker og saker med fri rettshjelp utvikler seg saktere enn utgiftene til politi og påtalemyndigheten

3 LØNNS- OG PRISVEKST

Utviklingen i lønns- og prisnivået i Norge, både generelt og sektorspesifikt, er utgangspunktet for Advokatforeningens innspill til rettshjelpssatsen for bistandsadvokater, forsvarsadvokater og advokater som yter fri rettshjelp. Vi viser i denne sammenheng til budsjettavtalen for statsbudsjettet for 2018. Her fremkommer det at:

- *Stortinget ber regjeringen sikre forutsigbarhet knyttet til regulering av rettshjelpssats for advokater, bl.a. ved at satsene i tilknytning til ordningene med fri rettshjelp og bistand i straffesaker samsvarer bedre med lønns- og prisutviklingen.*

Med dette som utgangspunkt har vi, som tidligere, basert oss på utviklingen av disse elementene, både basert på egne beregninger foretatt av Advokatforeningen, og på beregninger foretatt av Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU). Dette vil også være i tråd med departementets tidligere tilbakemeldinger, hvor det henvises til samme budsjettavtale.

3.1 Lønns- og prisvekst – årlig rapport fra Teknisk beregningsutvalg (TBU)

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU) avgir vanligvis to rapporter hvert år, én før og én etter lønnsoppgjørene. Rapporten i forkant av lønnsoppgjørene kommer som en foreløpig utgave i slutten av februar og som en endelig utgave i slutten av mars. Rapporten gir oversikter over lønns- og inntektsutviklingen, samt prisutviklingen inkludert en prisprognose for inneværende år, og utviklingen i konkurranseevnen. Den gir også en oversikt over utviklingen i internasjonal økonomi og norsk økonomi. Marsrapporten blir trykket og utgitt i NOU-serien. Etter lønnsoppgjørene i juni kommer den siste rapporten som består av en oppsummering av lønnsoppgjørene i inneværende år. Det vil være oppsummeringsrapporten som vi legger til grunn for fastsettelse av Advokatforeningens salærinnspill.

Vi benytter TBU sine tall når vi ser på lønns- og prisutviklingen i det følgende. Det vil i hovedsak være tabell 1.1 i TBUs rapport som summerer årslønnsvekst fra det foregående år i prosent for de største forhandlingsområdene.

3.1.1 Lønnsvekst

Årslønnsvekst benyttes normalt om lønnsveksten målt som vekst i gjennomsnittslønnen (ekskl. overtidsgodtgjørelse) for et år, målt mot gjennomsnittslønnen for et annet år (det påfølgende). Vi benytter oss av årslønnsveksttall for ansatte i staten for sammenligning i dette notatet.

For 2020 er det i statsbudsjettet foreslått å oppjustere satsen med kr 20, fra kr 1 040 til kr 1060. Dette utgjør en økning på 1,92 %. Samtidig legger regjeringen til grunn at lønnsveksten for 2020 vil være 3,2 prosent², noe som innebærer at økningen i rettshjelpssatsen er justert 1,3 prosentpoeng lavere enn det regjeringen legger til grunn at lønnsveksten for 2020 vil bli.

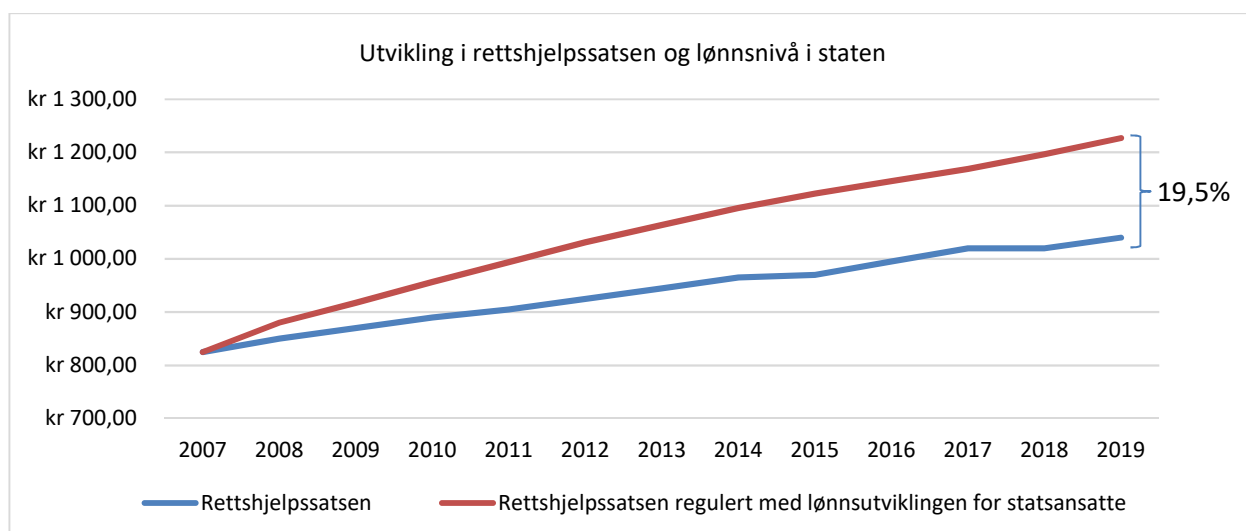
Årslønnsveksten i staten er av TBU beregnet til 3,2 prosent³ fra 2018 til 2019 før lønnsglidning (lønnsglidningen har de siste to årene ligget på 0,2 prosent). I statsbudsjettet for 2020 er denne vurdert til 3,6 prosent fra 2019 til 2020.

Den konkurranseutsatte industrien endte sine forhandlinger for industriarbeidere med en lønnsøkning på 1,9 % for 2018. Funksjonærene i industrien forhandler sin lønn lokalt og har tradisjonelt havnet noe over det sentrale nivået. Advokatforeningen vil poengtere at resultatet i frontfaget ikke er ment å være en fasit, men samtidig peke på at utviklingen av rettshjelpssatsen har ligget under frontfagenes resultat de siste årene.

Ser vi på utviklingen av forholdet mellom rettshjelpssatsen og lønnsutviklingen i staten i et historisk perspektiv fra 2007 til i dag, kan det grafisk illustreres som følger:

² Statsbudsjettet 2020 tabell 2.1. hovedtall

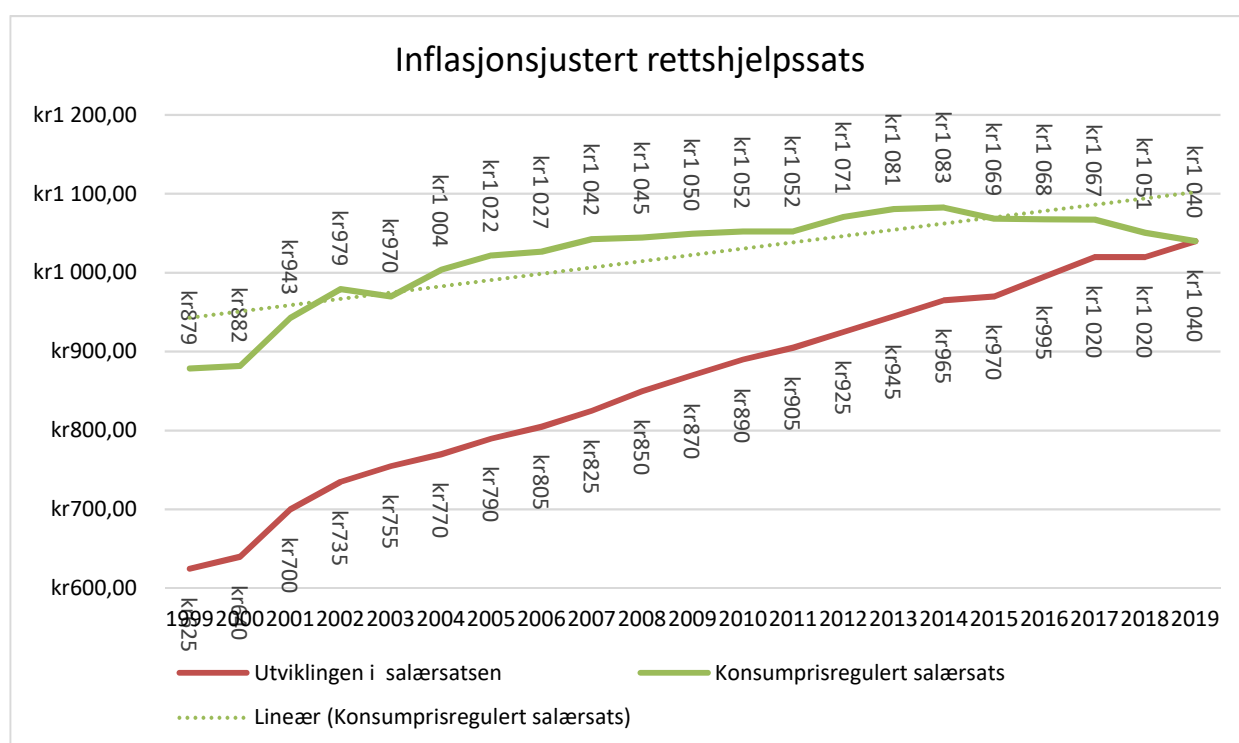
³ TBU 2018 etter inntektsoppgjørene side 18.

Det har slik over tid oppstått et gap mellom lønnsutviklingen og utviklingen av rettshjelpssatsene.

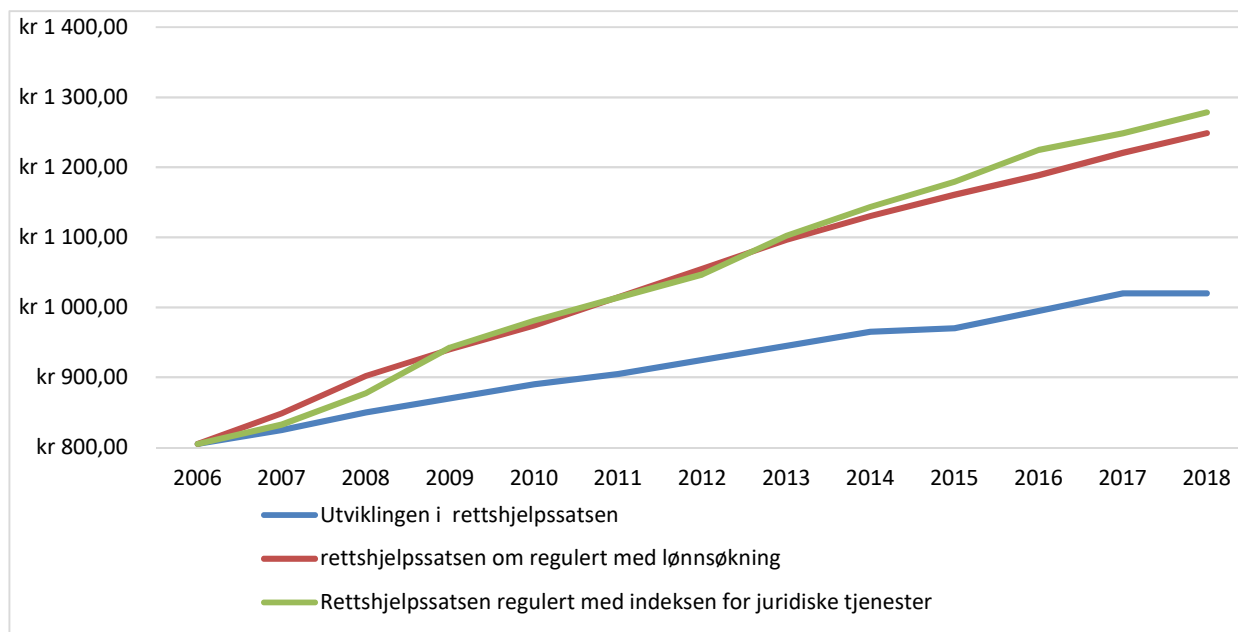
3.1.2 Prisvekst

Når vi bruker begrepet prisvekst vises det til konsumprisindeksen (KPI) som er et mål for prisnivået til konsumprodukter. Dette viser prisutviklingen på varer og tjenester som etterspørres av private husholdninger. Under vises en inflasjonsjustert rettshjelpssats:

Dette illustrerer tydelig at utviklingen fra 2014 ligger under inflasjonsnivået hvilket betyr at kjøpekraften til advokatene som tar saker på fri rettshjelp er fallende. I og med at rettshjelpssalæret skal dekke både kostnader til drift av virksomheten og lønn/uttak til eieren er det imidlertid mer relevant å sammenligne med indeksen for juridiske tjenester. Denne indeksen startet i 2007 og våre tall går derfor ikke lenger tilbake enn dette. I dette notatet bruker vi KPI for juridiske tjenester for å vise utviklingen innen sektoren

hvor advokatene som mottar salær i forbindelse med fri rettshjelp eller straffesaker opererer. Herunder ses utviklingen i rettshjelpssatsen opp mot utviklingen i indeksen for juridiske tjenester og lønnsutviklingen generelt.

Tendensen viser seg å være den samme som for lønnsutviklingen, noe som er å forvente da advokatvirksomheter er kunnskapsbaserte tjenester der den primære utgiften er lønnskostnader eller kostnader til tjenester der den primære kostnaden er lønnskostnader.

3.2 Priser på sammenlignbare juridiske tjenester

Ved fastsettelse av rettshjelpssatsen er det relevant å sammenligne med satsen som betales av kommune, stat og andre aktører som ofte representerer motparten i saker med fri sakførsel. Det er også naturlig å se på hva det offentlige ellers betaler for advokattjenester.

3.2.1 Prisen stat og kommune betaler for advokat

Advokatforeningen har gjennomgått en rekke dommer hvor den som har saksøkt staten er blitt tilkjent fri sakførsel, og dommer hvor sakstypen tilsier at fri rettshjelp ofte tildeles etter søknad. Det er interessant å se på hva statens advokat har blitt tildelt i sakskostnader per time, da sammenligningen med den gjeldende rettshjelpssatsen på domstidspunktet tydeliggjør eventuelle forskjeller i statens betalingsvilje knyttet til advokattjenester i en type sak.

Regjeringsadvokaten representerer staten i en rekke saker der borgerens representasjon honoreres etter rettshjelpssatsen. Advokatforeningen har derfor gjennomgått en saker på områdene psykisk helsevern, trygde- og utlendingsrett for å sammenligne statens salærkrav med advokater som arbeider for rettshjelpssats.

I 2018 førte Regjeringsadvokaten flertallet av sine 827 saker selv⁴. Regjeringsadvokatens egen

⁴ Regjeringsadvokatens årsrapport 2018

salærsats lå på 1450 kroner per time⁵ i 2017, altså mer enn fire hundre kroner over rettshjelpssatsen i 2017. Ser vi på tilgjengelig tallmateriale for regjeringsadvokatens årsrapport for 2018 kan vi gjøre følgende regnestykke:

Regjeringsadvokaten har i alt 69 årsverk hvorav 46 er advokater og advokatfullmektiger (juridiske årsverk). Lønnskostnadene (inkl. pensjon osv.) er i alt på 71.788.875 kroner, det blir i snitt 1,5 million kroner i lønnsmidler per juridisk årsverk. Tar vi med husleie, og alt annet som skal til for å drive Regjeringsadvokaten, altså 134 millioner minus 12,5 millioner som brukes på eksterne advokater blir resultatet 2,6 millioner per juridisk årsverk hos Regjeringsadvokaten.

Antar vi at de har en faktureringsgrad på 100 prosent (altså er 100 prosent effektivt) og at et årsverk har 1695 arbeidstimer per kalenderår - som er normen - og ganger dette med 46 juridiske årsverk – altså ca. 78 000 juridiske arbeidstimer, betyr det at regjeringsadvokaten har en **timepris på rundt 1500 kroner timen for 2018.**

Regnestykket ser slik ut:

Regjeringsadvokaten		
Juridiske årsverk		47
Andre årsverk / støttepersonell		24
Lønnskostnader	kr	71 788 875,00
Lønns- og driftskostnader eks honorarer til eksterne	kr	120 406 122,00
Kostnad per juridisk årsverk	kr	2 561 832,38
Timepris per årsverk	kr	1 511,41

Regjeringsadvokaten setter også ut en rekke saker, og regnestykket over er korrigert for dette. Sakene som settes ut gjennom Regjeringsadvokaten til eksterne advokatfirmaer er blant annet saker som knytter seg til tvungent psykisk helsevern, samt saker på trygde- og utlendingsrettsområdet. Statens motpart har krav på fri sakførsel i mange av disse sakene. Det er derfor særlig interessant å sammenligne statens advokat sitt salær i disse sakene med rettshjelpssatsen, da begge parter potensielt blir honorert av staten i samme sak.

Rammeavtalene mellom Regjeringsadvokaten og de samarbeidende firmaene godtgjøres ifølge Regjeringsadvokatens årsrapport av 2018⁶ etter stykkpris, men omfanget av eller detaljene rundt stykkprisens størrelse eller sum er ukjent for Advokatforeningen.

3.2.2 *Kommuneadvokaten og tilsvarende aktører*

Vi kan foreta samme regnestykke som gjort for Regjeringsadvokaten for eksempel for kommuneadvokaten i Oslo som er landets største kommuneadvokat med 18 ansatte jurister. Dette regnestykket ser slik ut:

⁵ Se dom av 16-174248ASK-BORG/04.

⁶ <https://www.regjeringen.no/contentassets/b831a4fd35c748b68157eae52659b5b4/arsrapport2018-regjeringsadvokaten.pdf>

Kommuneadvokaten i Oslo

Juridiske årsverk		18
Andre årsverk / støttepersonell		15,64
Lønnskostnader		41 628 000
Lønns- og driftskostnader		50 703 000
Kostnad per juridisk årsverk	kr	2 816 833,33
Timepris per årsverk	kr	1 661,85

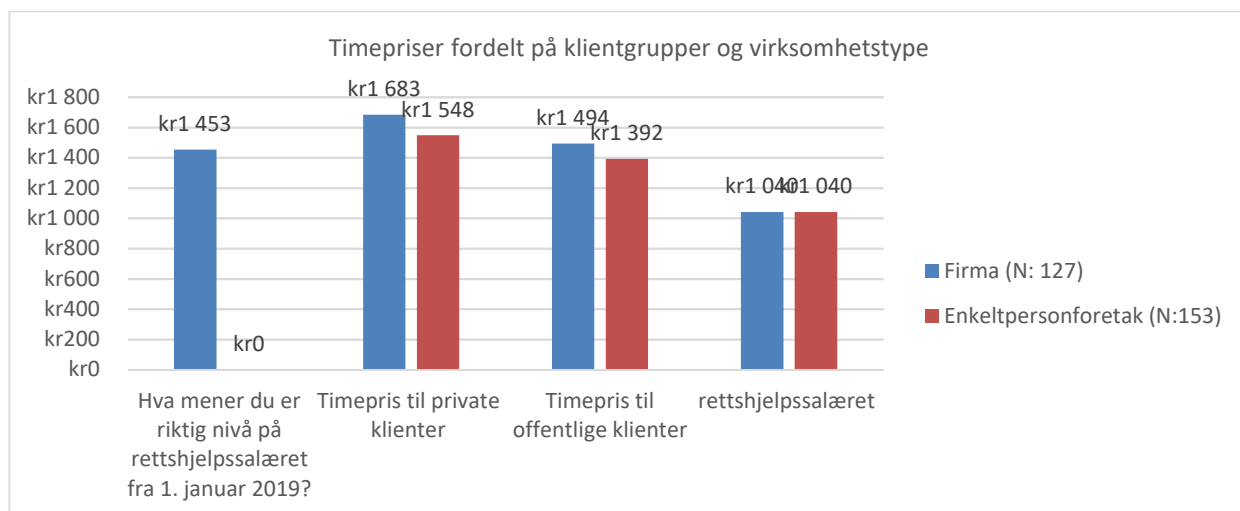
3.2.3 Opplysninger fra faktiske sakskostnadsoppgaver

Flere sakskostnadsoppgaver fra ulike advokater som har vunnet saker på vegne av staten viser at staten betaler egen advokatbistand langt høyere enn annen advokatbistand som dekkes av rettshjelpssatsen.

	Saksnummer	Statens eksterne advokat – salærsats krevd	Rettshjelpssats på gjeldende tidspunkt
2013	TAHER-2013-145040	kr 1 350,00	kr 945,00
2014	LB-2014-12118	kr 1 700,00	kr 965,00
2015	15-031290FØR-ALAG	kr 1 700,00	kr 970,00
2017	16-069468ASD-BORG/03	kr 2 500,00	kr 1 020,00
2017	16-118143FØR-BORG/01	kr 1 600,00	kr 1 020,00
2017	17-003037FØR-FROS	kr 1 700,00	kr 1 020,00
2019	19-125269TVI-OBYF/01	kr 1 450,00	kr 1 040,00

3.2.4 Opplysninger om timepris fra advokatstanden

I Advokatforeningens rapport om rettshjelpssalæret 2019 fremkommer det også at når det offentlige kjøper juridiske tjenester, betales en høyere pris enn når det offentlige betaler for forsvarer, bistandsadvokater eller for fri rettshjelp. Vi har i undersøkelsen spurt om timepriser knyttet til ulike markeder. Her fremkommer følgende gjennomsnittstimepriser:

Som vi ser av resultatene betaler det offentlige advokaten gjennomsnittlig kr 1 300-1 600 per time.

Settes dette i relasjon til andelen av saker som advokaten har på rettshjelpssats og prisen når samme advokatforetak representerer det offentlige i sakstyper som kvalifiserer til fri rettshjelp, er sammenhengen tydelig.

Hvor stor andel saker med rettshjelpssalær har virksomheten	Gjennomsnittspris til offentlige klienter	Antall svar
Liten andel - mindre enn 10 %	kr 1 749	103
Lav middels andel - mellom 11-25 %	kr 1 617	70
Høy middels andel - mellom 26-50 %	kr 1 680	67
Høy andel - mer enn 50 %	kr 1 917	113
Gjennomsnitt	kr 1 718	

Tabellen over viser gjennomsnittsfaktureringsprisen hos advokater som representerer det offentlige i saker der den private part har fri rettshjelp. Gjennomsnittsprisen er rund 1700 kroner, i motsetning til den private parts advokat som mottar rettshjelpssalær som på daværende tidspunkt var på 1020 kroner og ofte omfattet av en stykkprisbegrensning.

For en advokat er det altså mer økonomisk gunstig å bistå stat og kommune enn å påta seg fri rettshjelpsaker.

3.2.5 *Prisen private klienter betaler for advokat*

Et alternativ for advokater som har sitt primære virke innen oppdrag finansiert av rettshjelpssatsen, vil være å erstatte disse oppdragene med oppdrag betalt direkte av private klienter. Det fremstår derfor som naturlig å sammenligne rettshjelpssatsen med oppdrag der den private klient selv betaler.

Advokatforeningens rapport om rettshjelpssalæret 2019 inkluderte særlige spørsmål knyttet til timesats som faktureres private klienter. Resultatet viste en gjennomsnittspris på 1723 kroner timen⁷.

	Timepris til private klienter	Antall svar
Firma (N: 20)	kr 1 929	103
Enkeltpersonforetak (N:158)	kr 1 613	70
Enkeltadvokater (N:238)	kr 1 790	67
Svart via åpen lenke (N:41)	kr 1 628	113
Gjennomsnitt	kr 1 723	

3.2.6 *Salærsats ved bobehandling*

Det kan også være relevant å sammenligne rettshjelpssalæret med satsen staten benytter i forbindelse med bobehandling. Fra og med 1. mars 2018 gjelder følgende salærsatser for bobehandling:

⁷ Rettshjelpssalæret 2019 – utviklingstrekk og sammenligninger

	Normalsats	Særskilt krevende arbeid etter avtale
Bostyrer	kr 1 900,00	kr 2 530,00
Ansatt advokat	kr 1 575,00	kr 2 100,00
Advokatfullmektig	kr 1 250,00	kr 1 660,00
Saksbehandler	kr 750,00	
Borevisor	kr 1 575,00	kr 2 100,00
Revisorassistent	kr 1 000,00	kr 1 330,00
Kreditorutvalg	kr 500,00	
Kreditorutvalg særskilt komp	kr 1 000,00	
Studentmedlem	kr 200,00	

3.3 Estimert normalinntekt

Dersom reallønnen for advokater beregnes med utgangspunkt i tallene fra rapporten om rettshjelpssalæret 2019, og det legges til grunn at advokaten får offentlig salær for samtlige timer vedkommende jobber kan vi beregne en teoretisk normal inntekt.

Tallene for faktureringsgrad for advokater i advokatvirksomhetene hentes fra bransje- undersøkelsene fra 2016 og 2018. Tallene viser en økende faktureringsgrad for partner og eiere av enkeltpersonforetak, mens det er motsatt for ansatte advokater og advokatfullmektiger. Gjennomsnittet på tvers av kjønn og stillingskategori er en faktureringsgrad på litt over 72,8 %.⁸

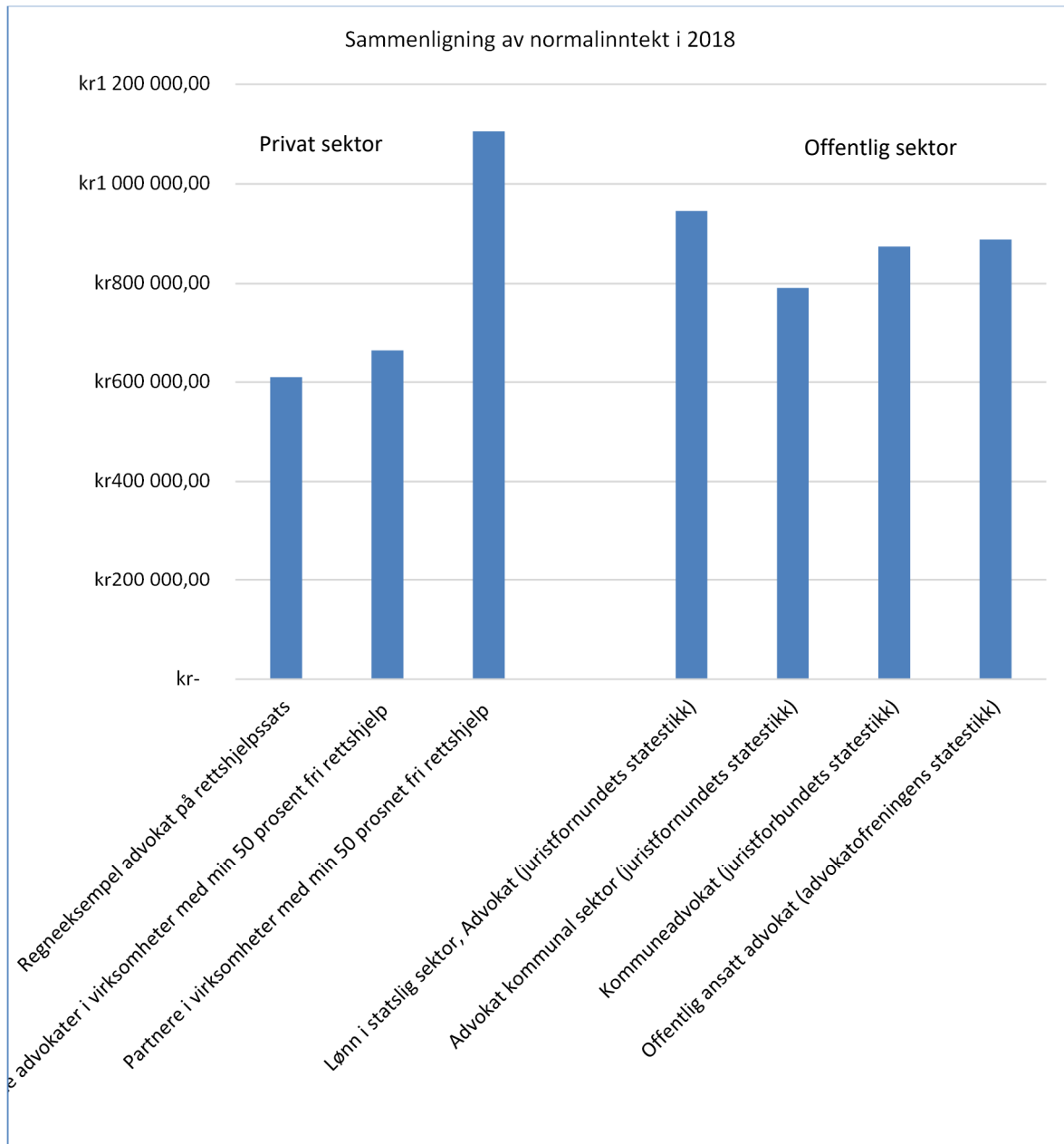
1695 timer på et år, korrigert for faktureringsgrad på 72,8 % gir 1234 fakturerbare timer à kr 1040 kroner timen. Dette gir en teoretisk maksinntekt på 1 283 318,40 kroner for virksomheten. Analyse av advokatenes regnskap fra 2018 (se rapporten Rettshjelpssalæret 2019 – utviklingstrekk og sammenligninger) viser at 46 % går til drift av virksomheten. Det utgjør 590 326,46 kroner, og advokaten vil stå igjen med 692 991,94 kroner. Fra dette skal det imidlertid dekkes sosiale kostnader som pensjon og forsikringer. For å kunne sammenligne med arbeidstakere i det offentlige må vi ta høyde for utgifter til sosiale kostnader, her legger vi 12 % til grunn for å kunne tilsvare en offentlig pensjonsordning. For å finne en normalinntekt som kan sammenlignes med inntekt for offentlig ansatt, må utgifter til sosiale kostnader trekkes fra. Det betyr at en estimert normalinntekt for en advokat vil utgjøre kr 692 991, og det vil tilsvare en inntekt for offentlig ansatt på 609 832 kroner.

Eksempler på økonomien til en typisk advokat som tar saker som er betalt av rettshjelpssats finnes det uendelige variasjoner av. Regnestykket over er kun ment som et referansepunkt. Samtidig viser det en mulig maksinntekt for advokater som bare jobber med offentlig salær, men vi kan også beregne en gjennomsnittlig inntekt for de advokatene som inngår i rettshjelpeadvokatsegmentet.

Det er imidlertid ikke uten videre gitt at en advokat som baserer hele sin inntekt på offentlig salær nødvendigvis skal tjene et bestemt nivå, men det er relevant å sammenligne med dette tallet med advokater ansatte i stat og kommune.

⁸ Bransjeundersøkelsen 2017/18: https://www.advokatforeningen.no/globalassets/3387/bransjeundersokelsen_2018.pdf

Nedenfor er en tabell som sammenligner en estimert normalinntekt med følgende stillingskategorier: offentlig ansatt advokat (Juristforbundet statistikk), offentlig ansatt advokat (Advokatforeningens statistikk) og rettshjelpsadvokatene (Advokatforeningens statistikk) kommuneadvokat og advokat i kommunal sektor (Juristforbundet statistikk). Den viser at alle grupper offentlig ansatte advokater har en gjennomsnittsinntekt som er høyere enn en estimert normalinntekt for en advokat på rettshjelpssats.

3.4 Lønnsutvikling i sammenlignbare yrker

3.4.1 Lønnsutviklingen statsansatt – generelt

For å gi et historisk perspektiv sammenligner tabellen under lønnsutviklingen for statsansatte med utviklingen i rettshjelpssatsen. Den viser at lønnsutviklingen til statsansatte har vært betydelig høyere enn utviklingen i rettshjelpssatsen hvert eneste år de siste ti år.

År	Økningen i rettshjelpssats fra foregående år	Lønnsutviklingen statsansatte	Differanse
2008	3,03 %	6,70 %	-3,67 %
2009	2,35 %	4,40 %	-2,05 %
2010	2,30 %	4,50 %	-2,20 %
2011	1,69 %	4,20 %	-2,51 %
2012	2,21 %	4,10 %	-1,89 %
2013	2,16 %	3,50 %	-1,34 %
2014	2,12 %	3,40 %	-1,28 %
2015	0,52 %	2,80 %	-2,28 %
2016	2,58 %	2,40 %	0,18 %
2017	2,51 %	2,30 %	0,21 %
2018	0,00 %	2,50 %	-2,50 %
2019	1,96 %	3,20 %	-1,25 %
2020			

3.4.2 Lønnsutvikling dommere

Advokatforeningen mener også at det kan være grunn til å se hen til lønnsutviklingen til andre juristyrker, primært fordi det rekrutteres fra samme personkrets og utdannelsesnivå.

Lønnskomponenten for advokater som mottar offentlig salær kan sammenlignes med den som gjelder for dommere. Lønnsutviklingen for dommere fra 2015 til 2018 har ligget omtrent på samme nivå som lønnsutviklingen i Norge generelt. Se tabellen under:

Nivået på dommerlønnen for 2018/2019 er ikke avklart innen dette notatet ferdigstilles, men herunder ses utviklingen i dommerlønninger frem til 2018:

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Lagdommer	1 005 000	1 043 000	1 078 000	1 114 000	1 145 000	1 173 000	1 206 000
Tingrettsdommer	957 000	993 000	1 027 000	1 061 000	1 091 000	1 117 000	1 148 000

Samler vi alle dommerkategoriene, og beregnet prosentvis økning mellom årene får vi følgende resultat:

Årstall	Lønnsøkning i prosent
2012	4,45 %
2013	5,14 %
2014	3,70 %
2015	3,41 %
2016	2,74 %
2017	2,98 %

3.4.3 Utvikling i normaltariiffen til leger

Leger er et godt eksempel på en sammenlignbar yrkesgruppe med omtrent samme inntektsnivå som advokater, som også er organisert gjennom private virksomheter. Det bemerkes imidlertid at leger i

begrenset grad har anledning til å finne arbeidsplasser som ikke er finansiert av staten.

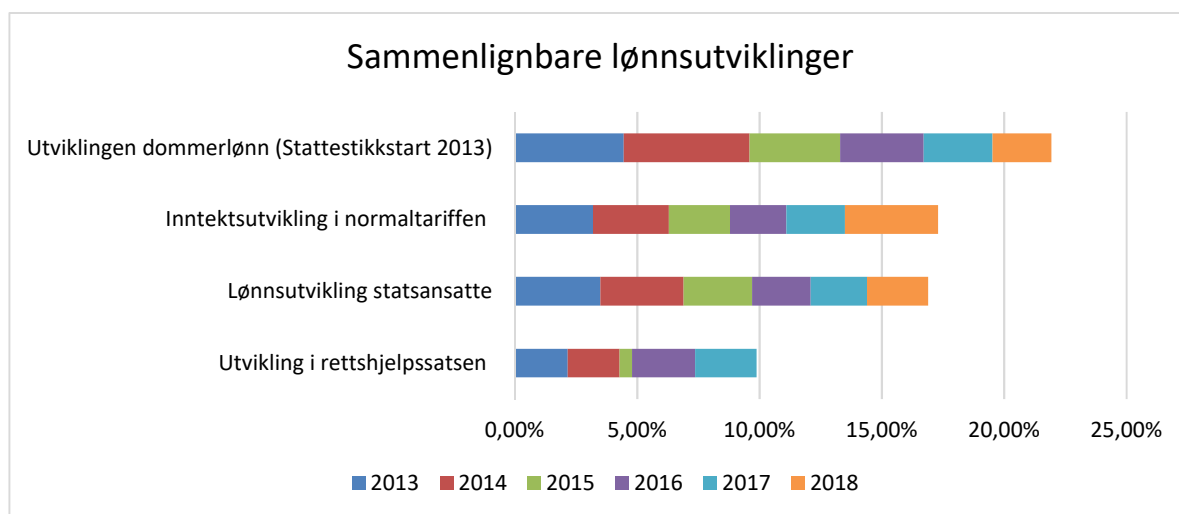
Likevel er det relevant å sammenligne utviklingen av rettshjelpssatsen med utviklingen av normaltariffen for fastleger, da dette er en yrkesgruppe med delvis tilsvarende utdannelsesnivå, forventning om løpende etterutdanning og som primært er betalt av det offentlige. Legene er også ofte selvstendig næringsdrivende.

År	Inntektsøkning i normaltariffen	Økning i det offentlige salær	Differanse mellom tariff og salær
2010	2,50 %	2,30 %	-0,20 %
2011	3,50 %	1,70 %	-1,80 %
2012	3,70 %	2,20 %	-1,50 %
2013	3,20 %	2,20 %	-1,00 %
2014	3,10 %	2,10 %	-1,00 %
2015	2,50 %	0,50 %	-2,00 %
2016	2,30 %	2,60 %	0,40 %
2017	2,40 %	2,50 %	0,1 %
2018	3,80 %	0,00 %	-3,80 %
2019	2,60 %	1,96 %	-0,44%

Det bør her merkes at det ikke er store avvik mellom økningen i normaltariffen og lønnsøkningen i Norge generelt.

3.5 Sammenstilling pris- og lønnsutvikling

Oppsummert ser vi at utviklingen i rettshjelpsatsen er lavere enn utviklingen i alle andre sammenlignbare indekser. Inntektsutviklingen for advokater som har en stor andel av virksomheten honorert av rettshjelpsatsen, har hatt en svakere lønnsutvikling enn lønnsutviklingen i sammenlignbare yrker. Inntektsnivået for disse advokater er også lavere enn andre advokater, også advokater ansatt i staten. Sammenstiltes gruppenes utvikling ser det ut som i grafikken under:

3.6 Oppsummering – Lønns- og prisvekst

Kort oppsummert viser vi i kapittelet over at:

- For 2020 er det i statsbudsjettet foreslått å oppjustere satsen med kr 20, fra kr 1 040 til kr 1060. Dette utgjør en økning på 1,92 %.
- Rettshjelpsatsen er justert 1,3 prosentpoeng lavere enn det regjeringen legger til grunn at lønnsveksten for 2020 vil bli.
- Lønnsutviklingen, normaltariffen og utviklingen i dommerlønninger har de siste årene vært markant høyere enn utviklingen i rettshjelpssatsen.
- Timeprisen advokatene fakturerer i oppdrag utenom fri rettshjelp er rundt 500 kroner i timen høyere enn rettshjelpssatsen.
- Advokater som representerer det offentlige har en timepris som jevnt over er høyere enn rettshjelpssatsen.

4 REGULERING AV RETTSHJELPSSATSEN OG STYKKPRISENE

Salæret til advokater som yter fri rettshjelp og bistår i straffesaker består i all hovedsak av to elementer som vi i dette notatet forsøker å skille mellom forventningene til. På den ene siden er det driftskostnader (vi betegner dette **kostnadskomponenten**) og på den andre siden lønnsutviklingen (vi betegner denne **lønnskomponenten**). På bakgrunn av fjorårets drøftinger forstår vi at departementet er innstilt på en slik fordeling. Mer detaljerte beregninger for reguleringen kan oversendes på forespørsel. I de påfølgende avsnitt er beregningene oppsummert. Forslag til endring i stykkprisene finnes i eget notat.

4.1 Forholdet mellom kostnadskomponenten og lønnskomponenten

I det følgende berregner vi forholdet mellom kostnadskomponenten og lønnskomponenten.

I forbindelse med Advokatforeningens bransjeundersøkelse henter vi inn regnskapstall for samtlige advokatvirksomheter via regnskapsregisteret i Brønnøysund. Samtidig ber vi gjennom bransjeundersøkelsen virksomhetene om å fordele driftskostnadene på fire kategorier:

- lønns- og personalkostnader,
- kostnader for kontorlokaler samt driftskostnader,
- IKT-kostnader
- andre kostnader.

Omsetningen knyttet til rettshjelpssats utgjør en svært ulik prosentandel av totalomsetningen for de forskjellige virksomhetene. For noen ganske få virksomheter utgjør rettshjelpssats omtrent hele omsetningen, for andre firmaer vil andelen ligge på under 10 %. Dette påvirker hvor stor andel lønnskostnadene og/eller utbytte utgjør av virksomhetens totale omsetning. For virksomheter hvor den prosentvise andelen av omsetningen i stor grad er knyttet til rettshjelpssatsen, vil denne andelen være lavere fordi lønningene totalt sett vil være lavere og vice versa.

For å kunne vise mest mulig korrekt fordeling av lønns- og kostnadskomponentene har vi sett på fordelingen av driftskostnader og lønnskostnader fra virksomhetenes regnskaper. Her har utgangspunktet vært de 191 firmaene/enkeltpersonforetakene som i bransjeundersøkelsen har svart på spørsmålet om omsetningsfordeling på hhv. rettshjelpssalær og næringsliv og/eller privatkunder.

Med utgangspunkt i nominelle snitt fra regnskapene har vi beregnet andelen av inntekten som går til å

betjene driftskostnadene.

4.1.1 Korrigering for salærforskjeller

Når vi skal beregne forholdet mellom lønns- og kostnadskomponenten må vi primært forholde oss til inntektene som er knyttet til offentlig salær. Regnskapsanalysen baserer seg imidlertid på hele bedriftens omsetning. Utfordringen er å klarlegge hvor mye av det offentlige salæret som går til å dekke driftskostnader. Dersom en advokatvirksomhet fakturerer 1/3 mer til en privat klient enn rettshjelpssatsen, er det naturlig at regnestykket korrigerer for dette.

Hvis vi legger til grunn at alle inntekter / fakturerte timer i likt omfang går til å dekke driftskostnadene, er det tydelig at en større prosentvis andel av inntektene på en time på rettshjelpssats går til å dekke driftskostnadene. Med utgangspunkt i samme segmentering som tidligere, kan vi beregne oss frem til følgende:

Andel omsetning på rettshjelpssalær	Antall respondenter	Driftskostnader i prosent av inntekter	Andel av en time på rettshjelpssats som går til å betjene driftskostnader
Rundt 10 % (5-14 %)	50	33,18	47 %
Rundt 20 % (15-24%)	40	39,18	50 %
Rundt 30 % (25-34%)	15	28,48	53 %
Rundt 40 % (35-44%)	13	31,25	39 %
Rundt 50 % (45-54%)	20	36,11	44 %
Rundt 60 % (55-64%)	11	31,57	47 %
Rundt 70 % (65-74%)	6	30,05	41 %
Rundt 80 % (75-84%)	6	22,88	42 %
Rundt 90 % (85-100%)	14	41,59	29 %
Sum / snitt	175	33,65	46 %

Her illustreres forholdet mellom hvor stor andel av driftskostnadene som dekkes av fakturerte timer på henholdsvis rettshjelpssats og til andre klienter. Her vises forskjellen i lønnsomheten mellom private klienter og saker på rettshjelpssats – og dermed andelen av fakturerte timer som går til å dekke driftskostnader. Denne gjennomsnittsberegning vil danne grunnlag for beregningen av kostnadskomponenten, og i og med at den kun er knyttet til rettshjelpssatsen bruker vi 46% i det videre.

Advokatforeningen setter forholdet mellom kostnadskomponenten og lønnskomponenten til 46 % for kostnadskomponenten og 54 % for lønnskomponenten.

4.2 Lønnskomponenten

For å kunne utarbeide et forslag til nivå på lønnskomponenten kan det være viktig å se på flere elementer. I det følgende går vi gjennom utviklingen i gjennomsnittslønnen i samfunnet for ulike grupper det er relevant å sammenligne advokatene med.

4.2.1 Lønnsutviklingen

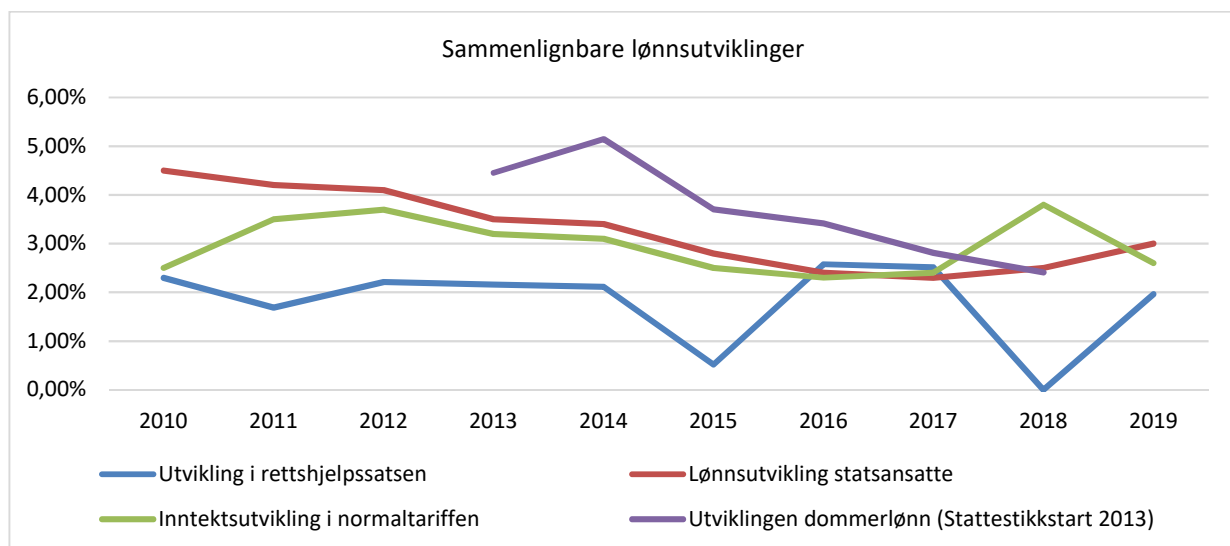
Forhandlingene om rettshjelpssatsen er ikke et lønnsoppgjør i og med at salæret består av driftskostnader og lønnskostnader, to enheter som til dels kan utvikle seg uavhengig av hverandre. De siste årene har forhandlingene om rettshjelpssatsen gitt et helhetlig resultat som har vært merkbart lavere enn lønnstilleggene gitt i de sentrale oppgjørene. Det skyldes til dels at rettshjelpssatsen ikke utelukkende kan sammenlignes med lønn. Det er årsaken til at Advokatforeningen dekomponerer

begrepet og ser på lønnskomponenten som et eget element. I en slik dekomponering blir det relevant å sammenligne lønnskomponenten med lønnsutviklingen.

Næringsdrivende advokater har ikke samme sosiale sikkerhetsnett eller pensjonsordning som ansatte jurister eller advokater. Dette må det også tas høyde for i reguleringen av lønnskomponenten. For å gi et historisk perspektiv har vi i tabellen under sammenlignet flere relevante utviklingstall.

År	Utvikling i rettshjelpssatsen	Lønnsutvikling statsansatte	Inntektsutvikling i normaltariffen	Utviklingen dommerlønn
2013	2,16 %	3,50 %	3,20 %	4,45 %
2014	2,12 %	3,40 %	3,10 %	5,14 %
2015	0,52 %	2,80 %	2,50 %	3,70 %
2016	2,58 %	2,40 %	2,30 %	3,41 %
2017	2,51 %	2,30 %	2,40 %	2,81 %
2018	0,00 %	2,50 %	3,80 %	2,41 %
2019	1,96 %	3 %	2,60 %	

Grafisk kan utviklingen fra forrige side illustreres som under:

Her vises det tydelig at lønnsutviklingen over lang tid har ligget høyere enn utviklingen i rettshjelpssatsen. Det er for tidlig å si noe sikkert om inntektsutviklingen for sammenlignbare grupper i 2020, men finansdepartementet har i statsbudsjettet for 2020 anslått årslønnsveksten i samfunnet som helhet til 3,6 prosent.

4.3 Konklusjon lønnskomponenten

Med utgangspunkt i den samlede lønnsutvikling i befolkningen og i staten spesielt legger Advokatforeningen til grunn at lønnskomponenten bør justeres med tilsvarende prosentsats, nemlig 3,6 %.

Advokatforeningen legger lønnsutviklingen til grunn **for lønnskomponenten i salæret og setter denne til 3,6 %.**

4.4 Beregning av kostnadskomponenten

Tabellen over generell kostnadsutvikling er basert på utviklingen i konsumprisindeksen, men Advokatforeningen tar sikte på i fremtiden å utarbeide egne tall på utviklingen av kostnadsbildet for advokatvirksomheter dersom det er ønskelig. Den videre framskrivningen til 2019-tall i tabellen under er basert på SSBs hoved- og delindekser for utvikling i konsumprisindeksen fra august 2018 til august 2019.

Generell kostnadsutvikling		
Utgifter	Framskrivningsgrunnlag	Endring 2018-2019
Leie av lokaler	KPI Husleie (fremskrevet)	2,90 %
Andre kostnader	KPI Andre varer og tjenester	1,20 %
IKT	KPI Tjenester hvor arbeidskraft dominerer	3,30 %

Vektingen er basert på kostnadsfordelingen fra bransjeundersøkelsen for rettshjelpsadvokatene for 2018 der vi ser at fordelingen på driftskostnader, eksklusiv lønn fordeler seg som følger:

Utgiftsfordeling eksklusiv lønn	
Utgifter	Andel i prosent
Kostnader for kontorlokaler	41 %
IKT	14 %
Andre kostnader	45 %

Benyttes denne vekting i beregningen av kostnadskomponenten får vi følgende oppsett:

Generell kostnadsutvikling			
Utgifter	Vekt	Framskrivningsgrunnlag	Endring 2018-2019
Leie av lokaler	41 %	KPI Husleie	2,90 %
Andre kostnader	14 %	KPI Andre varer og tjenester	1,20 %
IKT	45 %	KPI Tjenester hvor arbeidskraft dominerer	3,30 %
SUM	100 %	Vektet snitt	2,85 %

Tabellen viser at dersom de spesifikke konsumprisindeksen⁹ utvikling fra 2018 til 2019 legges til grunn med vektingen fra bransjeundersøkelsen, får vi en utvikling av kostnadskomponenten fra 2018 til 2019 på 2,29 %. Vektingen er beregnet som prosentsats av kostnadsfordelingen.

Advokatforeningen beregner reguleringen av **kostnadskomponenten til 2,85 %**.

4.5 Oppsummering - regulering av rettshjelpssatsen

Sammenstilles kostnads- og lønnskomponenten innenfor den beregnede rammen for fordeling mellom disse, blir endringen av rammen som følger i tabellen under. Med utgangspunkt i disse beregningene kan vi fastsette en økonomisk grunnramme for fastsettelse av salæret for 2021.

⁹ SSB; <https://www.ssb.no/kpi> (statistikkbanken)

Rammekrav 2021 oppsummert		
Beregning	Økning i prosent	Andel / faktor
Lønnskompenten	3,60	46
Kostnadskompenten	2,85	54
Beregnet økning (lønns- og kostnadskomponent kombinert)	3,20	100

Advokatforeningen anmoder om at rammen for **rettshjelpssatsen for 2021 økes med 3,20 prosent fra 2020 til 2021** etter justering for etterslep. Til sammenligning var fjorårets rammekrav 2,28 prosent og beregnet etter tilsvarende modell.

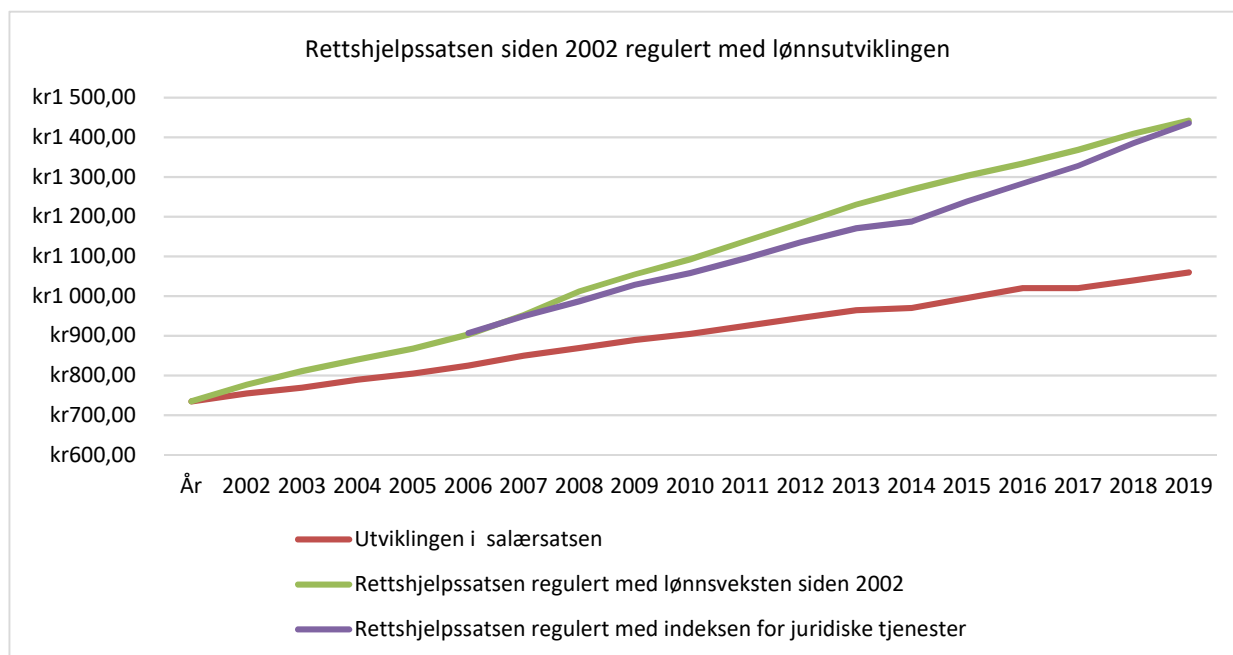
5 KRAV OM INNHENTING AV HISTORISK ETTERSLEP

Idet rettshjelpssatsen over år ikke har utviklet seg i tråd med verken sammenlignbare indekser ellers i samfunnet eller bransjen spesielt, har det dannet seg et etterslep. I det følgende kvantifiseres dette historiske etterslepet. Videre ser vi på konsekvensene av denne utviklingen.

5.1 Etterslepets størrelse

Som vi har vist i avsnitt 3.1 har det over tid utviklet seg et gap mellom rettshjelpssatsen og både indeksen for juridiske tjenester samt lønnsutviklingen generelt. En del av målsetningen med å inngå avtalen om drøftinger i 1999 var å bidra til et mest mulig korrekt grunnlag for fastsettelse av rettshjelpssatsen. Etter 1999 ble det gjort markante økninger i rettshjelpssatsen i hhv. 2001 og 2002. Heretter har det imidlertid utviklet seg et nytt gap.

Det finnes ikke en indeks for juridiske tjenester som strekker seg tilbake til 2002, men antar vi at dette følger lønnsutviklingen kan vi legge denne til grunn. Dette er illustrert herunder:

Ved bruk av denne modellen lander vi på en rettshjelpssats i 2020 på kr 1442 timen om lønnsregulering benyttes, og kr 1435 om indeksregulering benyttes. En slik beregning baserer seg imidlertid på at rettshjelpssatsen var korrekt på daværende tidspunkt i 2002. Det har vi ikke grunnlag for å kontrollere. Men det er relevant å se hvordan en slik framskrivning forholder seg til relevante markedspriser i dag.

Dette vil si at det foreligger et etterslep på kr 402 kroner per 2019.

5.2 Timepriser

Det kan som nevnt argumenteres for at utviklingen i ulike lønnsatser og indekser ikke er sammenlignbar med utviklingen av salær, da denne i praksis representerer en timepris som består av både en kostnadskomponent og en lønnskomponent. Det er da relevant å sammenligne rettshjelpssatsen med andre timepriser:

	2018	Differanse til rettshjelpssatsen
Rettshjelpssatsen (Beregnet)	kr 1 020,00	kr -
Regjeringsadvokaten (Beregnet)	kr 1 511,41	kr 491,41
Kommuneadvokaten Oslo (Beregnet)	kr 1 661,85	kr 641,85
Bostyrerhonorar	kr 1 900,00	kr 880,00
Bostyrerhonorar (ansatt advokat)	kr 1 575,00	kr 555,00
Gjennomsnittlig timepris til private klienter	kr 1 723,00	kr 703,00
Gjennomsnittlig timepris til offentlige klienter	kr 1 718,00	kr 698,00
Snitt		kr 661,54

Oversikten her viser en tydelig differanse mellom timesatser som det er aktuelt å sammenligne med, da både offentlige advokatembeter og privatpraktiserende advokater må tenkes å ha samme type utgifter knyttet til driften av virksomheten. Det kan imidlertid argumenteres for at en gjennomsnittsberegning av differansen er tentativ, men i og med at variasjonene mellom tallene ikke er markante gir dette likevel et godt bilde av situasjonen. For å nyansere dette ytterligere har Advokatforeningen spurt våre medlemmer hva de mener rettshjelpssatsen bør være, dette ble gjort i forbindelse med den årlige lønnsundersøkelsen:

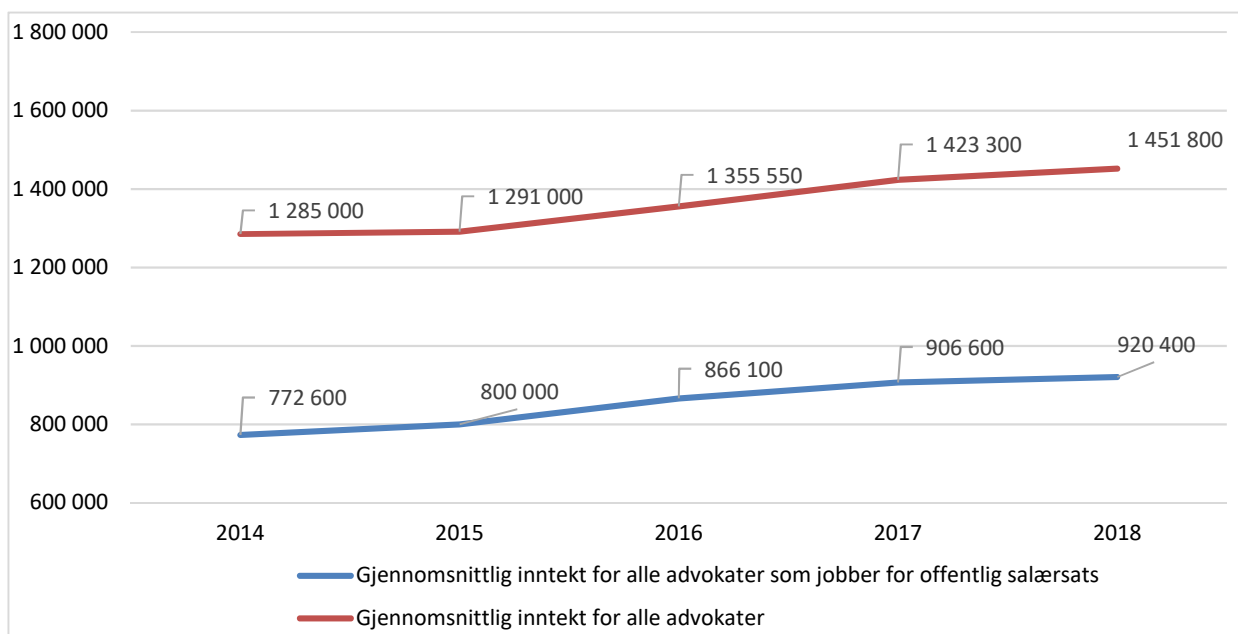
Hva mener du vil være riktig nivå på rettshjelpssalæret per time fra 1. januar 2019?	
Advokatfirma (1219)	kr 1 453
Selskap/bedrift/konsern (625)	kr 1 463
Organisasjon/forening (286)	kr 1 230
Offentlig sektor (108)	kr 1 450
Annen type virksomhet (22)	kr 1 550
Gjennomsnitt (2260)	kr 1 452

Mye tyder altså på at Advokatforeningens medlemmer har en forventning til at rettshjelpssatsen skal ligge litt under det som faktureres private klienter, men i og med konkurransen i markedet er den sammen legger de seg på et nivå som ikke medføre uhensiktsmessige tap i virksomheten.

Dette er i relativ overensstemmelse med modellen fra avsnitt 5.1 der vi påviser et etterslep på 402 kroner.

5.3 Konsekvensen av etterslepet

Som vi viser her er rettshjelpsadvokatenes salær fortsatt preget av et markant etterslep. Dette har resultert i reell økonomisk ulikhet. Denne utfordringen kan illustreres på ulike måter. Som grunnlag kan en se på forholdet mellom inntekten til advokater som primært tar saker på rettshjelpssats og andre advokater. Forskyvningen i inntekt er illustrerte her:

Det er altså på det rene at det er en tydelig inntektsforskyvning mellom gruppene. Tallgrunnlaget er lønnsundersøkelsen til Advokatforeningen kombinert med utvalgsdata fra bransjeundersøkelsen 2018.

5.4 Oppsummering

Ser vi på utviklingen over tid viser denne et etterslep eller gap mellom rettshjelpssatsen og utviklingen i tilsvarende pris- og lønnsutvikling. Etterslepet kan kvantifiseres til rundt 400 kroner timen. Dette valideres ytterligere av timeprisanalysen som viser en differanse på rundt 600 kroner timen.

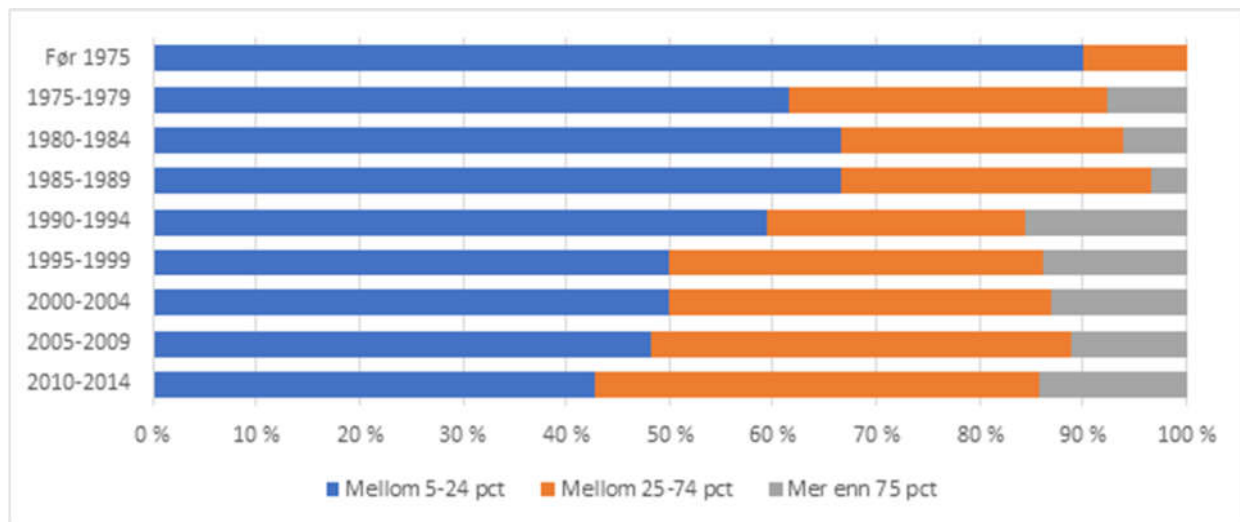
Med dette som bakteppe mener Advokatforeningen at det i tillegg til reguleringen i rammen må tas sikte på å bygge ned etterslepet. **Målbildet må være en rettshjelpssats på 1450 kroner per 1. januar 2019. I tillegg må det korrigeres for etterfølgende utvikling av lønns- og kostnadskomponenten.**

6 OM EFFEKTIVITET

Departementet har tidligere antydnet at det er rom for effektivisering av advokatdriften, med henvisning til at over halvparten av inntekten brukes på driftskostnader (kostnadskomponenten). Vi vet at det i

utgangspunktet er det stor forskjell på hvor stor andel virksomhetene bruker på driftskostnader, men noen tendenser er tydelig; jo større andel saker som virksomheten har på fri rettshjelp, desto mindre er drifts- og lokalkostnadene generelt innenfor samme geografiske område. Det tyder på at advokatene som tar store andeler av sakene på fri rettshjelp tilstreber å drive effektivt.

En annen tendens som understreker dette bildet, er koblingen mellom tidspunktet advokaten er uteksaminert på og andelen av saker på rettshjelpssats. Tendensen, som illustrert nedenfor, er at jo eldre og mer erfaren advokaten er, desto færre saker har man på rettshjelpssats.

6.1 Digitalisering

Digitaliseringen endrer hverdagen til advokaten, og ofte innebærer det mer effektiv tidsbruk. Men dessverre er det ikke alltid slik – for flere av datasystemene er de lagt opp på en slik måte at det innebærer tidsbesparelser for staten, men mer tidsbruk for advokaten. Administrative oppgaver blir flyttet fra staten til advokaten – kopiering, utskrifter, kryptering, merarbeid med innarbeiding av nye dokumenter. Advokatene må investere i hardware (PC, skjermer til fremvisning, PC til bruk i retten) og programvare (Adobe, sikker filoverføring). Innsparingene kommer det offentlige til gode, kostnadene tar advokatene – helt uten kompensasjon.

En utfordring for advokater er å forholde seg til ulike måter å kommunisere med det offentlige på. Flere ulike offentlige datasystemer er ikke samordnet. Det finnes eksempelvis et system for å kommunisere med domstolene om saker og innsendelse av salær oppgave (Aktørportalen), et annet for søknad om fri rettshjelp til Fylkesmennene (Rettsråd.no) og enda et for å få oversendt dokumenter fra UDI. Det kan på mange måter virke som om vi er i en digital mellomfase der de reelle effektiviseringsgevinstene ikke er fullt ut realiserbare. Og systemene brukes til mer enn de er moden for. En standard salær oppgave kan leveres på en grei måte, men går advokaten litt utenfor dette formatet, svikter systemet. Aktørportalen legger for eksempel store sperrer i forhold til å legge inn variasjonen av salær.

Digitaliseringen medfører samtidig økte krav knyttet til datasikkerhet, opplæring og utstyr. Advokater behandler store mengder sensitive data og er underlagt streng taushetsplikt, noe som stiller stort og kostnadsdrivende krav til digitale systemer.

Aktørportalen er et godt eksempel på et effektiviseringspotensial for bransjen på sikt en løsning som bidrar til å redusere tidsbruken i de ulike sakene, imidlertid er det flere konkrete elementer som dessverre bidrar til å øke tidsbruken. Spesielt det at løsningen per i dag ikke kan kobles opp direkte mot advokatenes fagsystemer for sakshåndtering og fakturering. Dette med fører i praksis at en rekke aktiviteter må gjøres i to ganger. Samtidig er det et system som flytter en del administrative oppgaver fra domstolene og over på advokatene. Som eksempel kan nevnes at advokater som skal sende inn presseskriv med mange vedlegg, må bruke flere timer bare for å få alt på plass. Det skjer ofte at når nesten alle vedleggene er lagt ved og merket på riktig måte, så kastes man ut av systemet og må begynne på nytt. Tre-fire timers arbeid med dette, for noe som tidligere tok en halv time, får vi ofte frustrerte henvendelser om. Det er også påtakelig at man fortsatt ikke klarer å produsere utdrag etter utdragslovstruktur i dette systemet. Domstolenes oversendelse av filen som skal brukes i retten kommer ofte etter at advokatene har gjort sine forberedelser, og må da ta et ekstraarbeid med å innarbeide henvisninger til andre sidetall. Vi antar at dette vil bli bedre når utviklingen av Aktørportalen er kommet lenger – men foreløpig er det slik at Aktørportalen i stor grad er tilpasset domstolenes behov, mens man har gjort den obligatorisk før den er tilpasset advokatenes behov.

Overendelse av straffesaker foregår i dag via Altinn, noe vi har lest i media at politiet er svært fornøyd med. De peker på besparelse av tid og utgifter. For advokatene er situasjonen en annen. Altinn er ikke er organisert for dette formålet. En utfordring er at det er lett å gjøre manuelle feil, slik at taushetsbelagte dokumenter blir sendt til feil mottaker, som i tilfellet der Elden amatørteater fikk tilsendt en rekke saksdokumenter¹ som skulle til advokatfirmaet Elden. Advokatforeningen får også med jevne mellomrom tilsendt dokumenter som skal til advokater.

En annen utfordringen med Altinn er at det ikke er mulig å opptre som advokat, her agerer man enten som virksomhet eller som privatperson. Det innebærer at politidokumenter til alle advokatene i et advokatfirma blir sendt til firmaet, og man er nødt til å åpne forsendelsen for å finne ut hvilken advokat som er adressat. Dette er vi imidlertid kjent med at Altinn jobber med å løse. Advokatfirmaet Elden har måttet ansette en egen person til å fordele alle forsendelsene fra politiet via Altinn til riktig advokat. Også for de advokatfirmaene som ikke har mulighet til dette, har det betydd mye ekstraarbeid. Videre betyr dette at systemet bryter med advokatenes taushetsplikt – det er umulig å sikre den interne taushetsplikten.

Et tredje problem er manglende muligheter til å få med seg kommentarer advokaten har innarbeidet når nye kopisett blir tilsendt. Advokatene taper gjenbrukseffekt når markeringer og kommentarer i første sett ikke kan overføres til den oppdaterte filen, siden sidetallene ikke lenger stemmer.

Det er vanskelig å se at det kan argumenteres for at denne utviklingen har medført en effektivisering på advokatens hånd per i dag.

Utover aktørportalen og Altinn benytter flere advokater seg av henholdsvis eDialog når de har utlendingssaker og andre systemer når det er saker hos fylkesmennene. Dette reiser flere utfordringer. For det første er de ulike systemene ikke bygget over samme lest og har ulik intern logikk, noe som er tidkrevende å sette seg inn i. Videre har systemene begrenset evne til å samhandle digitalt med advokatenes egne interne dokumenthåndteringssystemer. Dertil kommer at det finnes en rekke lokale «saksbehandlingsregler» fra de ulike domstolene.